

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סוכ"ב 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1312

מסכת בבא בתרא י"ט-כ"ה ♦ אהלות י"ז, ג' - י"ח, א'

בס"ד, ח' תמוז תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ ההבדל בין חנות לתחנת אוטובוס
- ♦ בדיחותיהם של קצבי בית המטבחים
- ♦ אדם בעל עצבים רגישים, ראשי לדרוש משכניו
- ♦ לבל יזיזו כיסאות?
- ♦ עישון סיגריות במקומות ציבוריים

- ♦ נסיעה עם "חאפרים" לאור ההלכה
- ♦ החלפת מטבעות בין אנשים עומדים בתור אצל חלפן כספים
- ♦ אסור להטות את ליבו של לקוח לרכוש בחנות אחרת!

- ♦ מותר לפתוח תלמוד תורה מעל דירתך?
- ♦ גם מי שאין לו בנים קטנים, חייב להשתתף בהוצאות ה"תלמוד תורה"
- ♦ קיום מצוות ברוב עם בדירה פרטית
- ♦ בית ספר לבנות בימינו, דינו כתלמוד תורה

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שבת שלום ומבורך

השבוע נתמקד בסיפור מדהים המלמד על כח הנשמה היהודית, זו המתעוררת בעקבות גירסא דינקותא, ואף זו החשה קשורה בנימים חבויים אך חזקים, אל עם ישראל ואל תורת ישראל. הנשמה היהודית מיוחדת היא. נימים רוחניים קושרים אותה אל אביה שבשמים. צריך רק לפרוט על הנימים, ומנגינה ערבה של נצח ישראל לא ישקר תבקע מכל נשמה. מפליא לגלות כיצד ילד יהודי רך בשנים, ניצל משמד בזכות מנגינה שבתית שנשתמרה עמומה במוחו, ובבוא הרגע המכריע, צפה ועלתה המנגינה הקדושה ומנעה ממנו לנתק את כבלי יהדותו.

תפילות ליל שבת בכוותל המערבי, טעם מיוחד לה, מספר הרב י. שבת המלכה משרה תחילה את זיווה ואת זוגה-אורה על שריד בית מקדשנו, ואת הנותר היא

דף כא/א זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו
מותר לפתוח תלמוד תורה מעל דירתך?

בסוגייתנו מבואר, שלמרות ההגבלות וההלכות הקובעות את אופן השימוש בדירה, שאין להשתמש בה שימוש המזיק לשכנים כגון לפתוח בה חנות, בית עסק, או כל דבר מה שעלול לגרום טרדה ורעש לשכנים, ברם, מיני אז שתיקן יהושע בן גמלא לפתוח תלמודי תורה בכל עיר ופלך, כדי שלא תשתכח תורה מישראל, רשאי אדם לפתוח תלמוד תורה בביתו, ואין ביד השכנים אפשרות למחות בידו על הרעש שגורמים ילדי החמד. בחלקו הראשון של מאמר זה נעסוק בתקנתו של יהושע בן גמלא, ובחלקו השני נתייחס לדעות הפוסקים לגבי שימוש בדירה הנמצאת בבניין משותף, לצורכי מצווה הגורמים לרעש.

גמרתנו מספרת, כי עד דורו של יהושע בן גמלא, היו מכנסים את התלמידים במסגרת תלמודית החל מגיל שש עשרה או שבע עשרה, ויהושע בן גמלא תיקן, שיקימו תלמודי תורה בכל מקום כדי שלא תשתכח תורה מישראל. חז"ל ראו בלימוד התינוקות את קיום העולם, עד שאמרו (שבת קט"ב) "כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן, מחריבין אותה", "שאינן העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן" (רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ב הל' א').

גם מי שאין לו בנים קטנים, חייב להשתתף בהוצאות ה"תלמוד תורה": הרמ"ה (בבא בתרא פ"ב ס"י נ"ח) מבאר, שתקנת יהושע בן גמלא חייבה את הציבור בכללותו לדאוג לכל ילדי העיר, העניים והעשירים, שילמדו תורה אצל מלמד תינוקות. וכתב בעל שולחן ערוך הרב (הל' ת"ת פ"א ס"ג), כי גם אדם אשר אין לו בנים חייב להשתתף בהוצאות אלו, משום שיהושע בן גמלא הטיל על כל הציבור להשתתף בלימוד התורה של התינוקות, כדי שלא תשתכח תורה מישראל.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **אברהם** ז"ל ב"ר ישראל שמעון ז"ל

נלב"ע ע"ש ק"י"ג בתמוז תש"ם **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הבחור **אהרון פרידמן** ז"ל

ב"ר אליעזר דוד ז"ל

נלב"ע י"ג בתמוז תשמ"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר מילר** ז"ל

ב"ר פנחס ז"ל

נלב"ע ט' בתמוז תשמ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה דוד** ז"ל

ב"ר פנחס יוסף ז"ל

נלב"ע י"ב בתמוז תשס"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' **משה** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע ט' בתמוז

ולעילוי נשמת מרת **צילה** ע"ה בת ר' יוסף ז"ל

נלב"ע כ"ב בסיון תשל"ג

לע"נ הרה"ח ר' **יהודה פרנקל** ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ז תמוז תשנ"ה **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אריה קוזול** ז"ל

ב"ר דב הכהן ז"ל נלב"ע כ"ד תמוז תשס"א

ולע"נ האשה החשובה מרת **מלכה קוזול** ע"ה

ב"ר משה ז"ל נלב"ע ח' בתמוז תשמ"ג

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

האם מן התורה חייב אדם לשכור מלמד לבנו? האחרונים (קריית ספר למב"ט, שולחן ערוך הרב שם ועוד) מבארים בדעת הרמב"ם (הל' ת"ת פ"א הל' ג') כי חובת האב להוציא מעות מכיסו ולשכור מלמד לבניו, היא מן התורה. אולם, יש הסוברים (הגהות מימוני שם בשם רבינו שמחה, ובשו"ת הרדב"ז ח"ה סי' ק"ד משמע שביאר כן גם בדעת הרמב"ם וצ"ע), כי אמנם חובה על אדם ללמד את בנו תורה בעצמו, אך אין מוטלת עליו החובה להוציא מעות מכיסו לשם כך, אם הוא אינו יודע ללמד בעצמו. יהושע בן גמלא הוא שהטיל על כל אב בישראל להוציא מעות עבור לימוד התורה של ילדיו, ואם אין ידו משגת ישא הציבור בהוצאות אלו.

קיום מצוות ברוב עם בדירה פרטית: בטעם דברי גמרתנו המבארת, שלאחר תקנת יהושע בן גמלא, רשאי אדם לפתוח תלמוד תורה בביתו, ואין השכנים רשאים למחות בידו ולסגור את התלמוד תורה, נחלקו הראשונים (עי' בית יוסף ח"ר"מ סי' קנ"ו). לדעת רש"י והרמב"ן, תקנה זו תקפה לגבי **תלמוד תורה בלבד**, כדי שלא תשתכח תורה מישראל. אולם, שאר מצוות הנעשות ברוב עם וגורמות רעש וטרדה לשכנים, אין אדם רשאי לקיימן בביתו, משום שלא תקנו חכמים את תקנתם, כי אם על לימוד תורה לתינוקות.

אולם, לדעת רבינו ירוחם, הטור (שם) וראשונים נוספים, לא זו בלבד שאדם רשאי ללמד תורה בביתו, אלא הוא גם רשאי לעסוק בביתו **בכל דבר מצווה**, כגון, תפילה במניין, חלוקת צדקה לרבים וכדומה, ואין שכניו יכולים למחות בידו, וכן פוסק ה"שולחן ערוך" (שם). דבריו של הטור מתבארים באופן נפלא על פי דברי ה"חתם סופר" זצ"ל (בסוגייתנו) שכתב, כי מאז ומקדם, גם טרם תקנת יהושע בן גמלא, רשאי היה אדם לעסוק בביתו בכל דבר מצווה שמוטל על כלל הציבור, ולפיכך, מוהל רשאי למול בביתו, שהרי מצווה על כל ישראל למול תינוק שאביו אינו מל אותו. כמו כן, רשאי אדם לקיים בית כנסת בביתו, שהרי זו חובת הציבור להכין מקום תפילה ראוי לקהל. ממילא, **לא זו בלבד שאין השכנים יכולים למחות בידו, אלא אדרבה, עליהם להודות לו על כך שהוא עוסק בצורכי ציבור.**

אולם, לפני תקנת יהושע בן גמלא, לא היה אדם רשאי לפתוח בביתו תלמוד תורה לתינוקות, משום שאדם אינו מחוייב ללמד תורה, כי אם את בנו, אך לא ילדים אחרים. ממילא, אין מוטלת על הציבור כל חובה לפתוח תלמוד תורה לכלל בני העיר, אלא על כל אדם לדאוג לבניו שלו. משבא יהושע בן גמלא ותיקן שיפתחו בכל עיר ופלך תלמוד תורה, הוא הטיל על הציבור לדאוג לכל ילדי העיר. זוהי, איפוא, כוונת גמרתנו, שבעקבות תקנתו של יהושע בן גמלא, רשאי אדם לפתוח תלמוד תורה בביתו, אך כמובן, ששאר מצוות המוטלות על הציבור, עוד לפני תקנת יהושע בן גמלא רשאי היה אדם לקיימן בביתו.

בית ספר לבנות בימינו, דינו כתלמוד תורה: מעניין להוסיף בהקשר זה את הוראתו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, כי בימינו גם מותר לפתוח בית ספר לבנות בדירת מגורים, לאחר שבדורות האחרונים הכריעו חכמי ישראל, שמצווה גדולה לקיים מסגרות חינוכיות לבנות (שלמת חיים סי' ע"ה). הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל מצייין בספרו פתחי חושן (הל' נזיקין פ' ט"ו סי' ע"ד), כי למרות שאין לאדם זכות למחות על פתיחת בית כנסת בדירת מגורים בבניין שבו הוא מתגורר, רשאי הוא למחות אם על ידי כך נמנע ממנו השימוש בדירתו, כגון, אם עושים בית כנסת קבוע מתחת לדירתו ובשל כך נאסר עליו להשתמש בשטח שמעליו (עי' שולחן ערוך או"ח סי' קנ"א סעי' י"ב). שהרי, בגמרתנו מבואר, שאין השכן רשאי למחות על חוסר נוחות שנגרמת לו מדבר המצווה, אך אין רשות למנוע ממנו את השימוש בדירתו.

דף כא/ב שאני דגים דיהבי סייארא

נסיעה עם "חאפרים" לאור ההלכה

החלפת מטבעות בין אנשים העומדים בתור אצל חלפן כספים: אדם שעמד בתור אצל חלפן כספים הגה רעיון מבריק. "מדוע עלי למסור לחלפן את השקלים שבידי, ולשלם לו עמלה תמורת הדולרים שיתן לי? אפנה אל העומד לצדי, המבקש לרכוש שקלים תמורת דולרים, ונסגור את העסקה בינינו!" הבה נבחן לאור סוגייתנו אם מותר לו לנהוג כן.

גמרתנו דנה אם אדם רשאי לפתוח בית עסק סמוך לבית עסק של חברו באופן, שעל ידי כך תתמעט פרנסת הראשון. בהקשר לכך מבקשת הגמרא להוכיח זאת מן ההלכה, המחייבת את חבריו של הדייג אשר שם פתיון כדי לצוד דגים, להרחיק את עצמם פרסה ממצודתו של הדייג הראשון. הרי לנו, שאסור לאדם לפעול באופן שתתמעט פרנסת זולתו, ועל כן רשאי בעל בית העסק הקיים למנוע הקמת בית עסק זהה במקום שעלול לפגוע בפרנסתו. אולם, הגמרא דוחה ראיה זו ואומרת, שהמקרה של הדייגים שונה, משום "דייהבי סייארא".

בביאור דחייה זו אנו מוצאים שלש שיטות בראשונים. לדעת רש"י (ד"ה שאני דגים), הדייג המתחרה פוגע בפרנסתו המובטחת של חברו, שכן, הדג שרואה מזון מול עיניו, שוחה אליו מיד, ובוודאי יעלה בחכתו של הדייג, ולפיכך, רשאי הדייג למנוע מאחרים להפריע לו לצוד אותו. לעומת זאת, אנשים ברי דעת אינם מצויים בכיסו של זה או אחר, ואינם נחשבים כמי שבוודאי ירכשו בחנותו של בעל בית העסק הקיים, משום שכל אדם קונה היכן שליבו חפץ, וכך גם נפסק להלכה (שולחן ערוך ח"ר"מ סי' קנ"ו סעי' ה'). [מעניין לציון את ביאור ה"רי"מ מייגאש, שהדייג שם את עיניו על דג גדול, ולשם כך הניח פתיון בסמוך ל"מקום מגוריו" של הדג. מאחר שטרם יציאתו למים הפתוחים, משגר הדג הגדול "מרגלים", דגים קטנים שמודיעים לו אם סכנה כל שהיא אורבת לו, רשאי הדייג למנוע מדייגים אחרים לפרוס את מצודותיהם באיזור, משום שהדגים הקטנים יזהירו את הדג הגדול. ע"ע ברמב"ן].

מחלקת בכל העולם כולו. שלוה מיוחדת שוררת על המקום. מכל עבר נוהרים יהודים עטויים בבגדי שבת, כשבעיניהם הזוהר המלכותי של יהודי הבא לומר "בואי בשלום" לשבת המלכה, ליד מקום שהשכינה לא זזה הימנו.

ברחבת הכותל מתקבצים בני כל העדות. חזן תימני מסלסל בגרונו וקהל עדתו נענה אחריו בהתלהבות לידו איש הישוב הישן מוציא מפיו את מילות הקדיש אחת לאחת, כמונה מעות. מסביב לבימה הסמוכה מתרכזים חסידי וויזניץ לקראת "וויזניץ מניין". הכל אפופים בהדר מלכותי כיאות לבני מלכים. גם המייתן של יונות הכותל רגועה יותר, חרישית במיית האפשר.

אותה שבת בה אנו עוסקים סובב יהודי נרגש בין המניינים והקבוצות כשעיניו בולעות בתאבון את המתרחש. רגע קט עמד והתבונן בריקוד "לכה דודי" נלהב של חסידי ברסלב, כשהוא מנענע קלות את ראשו, ובמשנהו כבר התערב בקבוצת מתפללים בני עדות המזרח שקול פיוטם נשמע למרחוק. עיניו לא ידעו שבעה. כשבדין האחת סידור ובידו האחרת מטפחת לניגב דמעות ההתרגשות, צעד היהודי סחור סחור. הנה, נכנס הוא לחלקו המקורה של הכותל, ומתבונן בשיש שהתרפק על אבן ענקית המקשיבה לו בדומיה בכל ליל שבת, זה שנים רבות. כסא פנוי שניצב בסמוך לשיש, אחר את פניו למידענו. רגליו תבעו מנוחה קלה לאחר הסיור הארוך.

לפתע עצר היהודי מלכת וזקף את אזניו. גופו נמתח באחת וראשו סובב לכל הכיוונים בתנועות חפזות ליבו כמעט לא עמד לו. זה ארבעים שנה שהוא לא שמע את המנגינה הזו. כה חיזר אחריה, ערג למילותיה וכסף לגעת בה שוב, לשוררה בשנית במלא גרונו. והנה, כאן, כליל שבת, בירושלים עיר הקודש, ליד הכותל המערבי, נמצאה האבידה.

הוא ניתק ממקומו והחל תר אחר קול השירה היפה. לא עברו רגעים מספר ומידענו מצא את עצמו בתוך מעגל רוגש של חסידים ששרו במלא גרונם "שבת שלום ומבורך, שבת שלום ומבורך, שב...". המנגינה, עולה, יורדת, מתרפקת, שבה ועולה, וחוזר חלילה. והוא, עיניו עצומות, ראשו מיטלטל בהתרגשות אנה ואנה, מרקד, עולה, יורד, מתרפק, וחוזר חלילה. החסידים סיימו את זמרתם. היהודי פקח את עיניו ודמעות רכות נטפו באיטיות במורד פניו. "אי, אי, אי, שבת שלום ומבורך, שבת שלום... מלמל לעצמו ברגש, רחבת הכותל התרוקנה מגוש המתפללים. עוד מעט קט יגיעו ראשוני המסיימים את סעודת השבת. רוח ירושלמית חלפה ביעף על פני הרחבה וייבשה את עיניהם הלחות של שני יהודים שישבו על ספסל אבן ונחחו ביניהם. האחד סיפר בלהט, וזולתו האזין בשקיקה.

"זוהי מנגינת חיינו שירת נשמתנו! לראשונה שמעתי בבית מדרשו של הצדיק רבי חיים מרדכי מנדבורנה זצ"ל. שם, ברומניה שלפני המלחמה, נחרתה המנגינה בלבי. משפחתי, ה"ד, התגוררה בעיר סרט, ומידי פעם היה אבי מתפלל בליל שבת בבית מדרשו של הצדיק. לאחר התפילה היו המתפללים נושאים את קולם ברמה. הצדיק היה מרקד בטיבורו של המעגל, והכל היו שחים בכבידה של שבת המלכה ומזמרים "שבת שלום ומבורך, שבת שלום ומב...".

היו ימים

הוא הרכין את ראשו, קמץ את שפתיו ולאחר שתיקה ארוכה פלט: "מי יודע איפוא הייתי היום לולי המנגינה הזו. ה' ירחם". כל אותה עת ישב איש שיחו ובלע בהתרגשות את דבריו, חושיו אותתו לו כי מעשה שכזה אינו מתרחש בכל יום. היהודי הנרגש שאף מלא ראותיו מאווירה הצח של ירושלים והחל לספר: "ילד קטן הייתי. אתה בוודאי מכיר את הסיפורים האלה. גרמנים. עוצר. יריות. אקציה. צווחות אימים. הליכה בשלושת לכיוון היער. צרורות ארוכים של יריות. דממה מחרידה נופלת על היער, משל אומרת: 'קבלו עליכם צדיקים וידידים'. נשמות הנרצחים עולות השמימה, אבי ואמי. אחי ואחיותי. דודים. דודות. בני דודים. גיסים. אחיינים מתוקים. סבא. סבתא. שכנים. מכרים. ידידים. כולם. איש לא ניצל. נותרתי אני בגפי בעולם.

אסור להטות את ליבו של לקוח לרכוש בחנות אחרת! אולם, מסוגייתנו הוכיחו הפוסקים, ובראשם החתם סופר זצ"ל (שו"ת חו"מ סי' ע"ט) ובעל שו"ת משאת בנימין (סי' כ"ז), כי כאשר ברור שהקונה היה רוכש סחורה בבית עסק מסויים, אסור לאיש להסיתו ולכוונו לבית עסק אחר, גם אם אין לו רווח כל שהוא מכך. שהרי, בגמרתנו מבואר שאסור לאחר לדוג את הדגים הנחשבים כמי שמובטחים שיכנסו לרשתו של הדייג. לפיכך, כאשר ברור שאדם יקנה בחנות מסויימת, כגון, שהוא לקוח קבוע בחנות מסויימת, או שהוא עומד לפני סיום המקח, אסור לכוונו לחנות אחרת. מעתה, גם אסור לאדם להציע עסקה לחבירו שכבר עומד בתור אצל חלפן הכספים משום שללא ספק, הלה היה מבצע את העיסקה אצל אותו חלפן, וכאמור, באופן זה, אסור לאדם להפסיד את חבירו (משפטי התורה ח"ג סי' ו', ח').

בארצנו הקדושה נפוצה בעבר תופעת ה"חאפרים", המסתובבים ברכבם מתחנה לתחנה בניסיון, שבדרך כלל עולה יפה, לשדל את הנוסעים לעלות על רכבם. במאמר זה, אין אנו דנים בחוקיות פעילותם ובסכנה הכרוכה בנסיעה עמם, כי אם בהיבט ההלכתי בלבד. לכאורה, ראוי לאדם להימנע מעיסוק כ"חאפר", משום שעמידתו של הנוסע בתחנת האוטובוס מהווה הוכחה ברורה לכך שבכוונתו לנסוע באוטובוס, וממילא אסור ל"חאפר" ליטול את הרווח הבטוח של חברת האוטובוסים.

ההבדל בין חנות לתחנת אוטובוס: אולם, הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל (פתחי חושן ה' גניבה ואבידה פ"ט ס"ק ז') מצדד כי אין להשוות בין לוקח השוהה בחנות במטרה לקנות חפץ, לבין אדם העומד בתחנת אוטובוס. שכן, כאשר אדם נכנס לחנות במטרה לרכוש בה חפץ, המוכר שם את עינו עליו ומצפה להתפרנס ממנו, והלקוח אף עומד בתוך רשותו של המוכר. לפיכך, אין לאיש לשדל את הלקוח לפרוש מן החנות ולבצע את קנייתו במקום אחר. לעומת זאת, שטחה של תחנת האוטובוס שייך לכלל הציבור, אלא שקבעוהו כמקום איסוף עבור אנשים המעוניינים להשתמש בשירותי התחבורה הציבורית. בנוסף לכך, מנהלי חברת האוטובוסים לא שמו את עיניהם על נוסע פלוני או אלמוני, שהרי אינם יודעים מי עומד בתחנה זו או אחרת בכל רגע נתון. לפיכך כתב, כי מסתבר שאין ה"חאפר" עובר על כל איסור, ולמעשה השאיר סוגיה זה ב"צריך עיון".

בבית מדרשנו העירו, כי יתכן שכלל אין בסיס לנידון זה, מאחר שכל העומד בתחנת אוטובוס, ממתין ומצפה לאוטובוס או ל"חאפר", מי מהם אשר יבוא ראשון, ושוב אין איסור בדבר.

דף כב/ב הנהו תאלי

בדיחותיהם של קצני בית המטבחים

על שולחנו של בעל התשב"ץ הועלה דין תורה שהתנהל בין יהודי תלמיד חכם להנהלת הקהילה אשר בה התגורר. פרנסי הקהילה רכשו חורבה בסמיכות לביתו של אותו תלמיד חכם, וביקשו להקים שם בית מטבחים. אך הוא, נסה למנוע מהם לממש את יוזמתם, ולשם כך הוא העלה שש טענות שונות להוכחת צדקתו. בין הדברים טען הת"ת, כי בדיחותיהם של הקצבים יטרידו אותו מלימודו וגם קול ההמון שיבוא לרכוש בשר ופעמים שיתאונן על גובה המחיר או על טיב הבשר יטרידוהו משלוותו. על תגובת פרנסי הקהילה שהבטיחו להסות את ההמון לבל ירים את קולו בבית המטבחים, ענה הת"ת במרירות: **"הרי בבית הכנסת בשעת קריאת התורה לא יכולנו בזה כל שכן בבית הטבחים..."**

בעל התשב"ץ (שו"ת ח"ד ט"א סי' נ"ו) דן באריכות בכל טענותיו של התלמיד חכם, ונציין את הוכחת התשב"ץ מדברי סוגייתנו, כי צודק הוא בטענתו לגבי הפרעה שתיגרם לו מבדיחות הקצבים, כלהלן.

ג' סוגי נזקים: סוגייתנו עוסקת בהלכות שכנים, אשר אחד מהם משתמש בביתו באופן שגורם נזק או הפרעה לשאר השכנים, ודנה באלו מקרים רשאים השכנים למנוע זאת ממנו, ומתי זכותו להשתמש בחצרו כרצונו. בנושא זה מגדירה הגמרא שלש דרגות של הפרעות ונזקים: **א.** יש סוגי נזקים שאי אפשר למנוע מן השכן לעשותם. **ב.** יש סוגי נזקים שאפשר לעצור ביזו מעשייתם, אך אם לא מיחו בידו, אי אפשר לאחר מכן למנוע ממנו לעשותם, משום שכבר מחלו לו. **ג.** יש נזקים חמורים ביותר, שגם לאחר מספר שנות שימוש של השכן ניתן לתבוע ממנו שיפסיק להזיק לאלתר.

בהקשר לכך מבואר בסוגייתנו, שאדם רשאי לתבוע משכנו לסלק מפגע מסויים שנוצר על ידו, ואשר גורם לו נזק גדול, אף אם השכן החזיק בו זמן רב, ולמרות שרוב בני האדם אינם רגישים כל כך למפגע זה (רשב"א). כך, מספרת הגמרא, שליד ביתו של רב יוסף התגוררו בני אדם אשר עסקו בהקזת דם ופעילותם ציערה את רב יוסף, משום שהעורבים חגו בשכונתו ללא הרף, בתורם אחר הדם הטרי תוך כדי קרקורים עזים, ולא עוד, אלא שמידי פעם היו סועדים את לבם בתמרים שגדלו על עצי הדקל שלו, ורב יוסף, שאנין דעת היה, סבל גם בעת שאכל את התמרים מחמת ידיעתו, שבתמרים אלו ניקרו עורבים כשמקורם נוטף דם (עי' רמב"ם הל' שכנים פ"י י"א ובשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' י"ח). ואכן, רב יוסף הורה להם להפסיק את מלאכתם בסמיכות לביתו.

שכנים נכרים מחסידי אומות העולם, ריחמו עלי והכניסוני לביתם. ילד קטן הייתי. אולי בן ארבע, אולי בן חמש. לימים סיפרו לי השכנים, שכאשר הנאצים ימח שמם אספו את היהודים, אני שיחקתי בחצרם וכך ניצלתי.

מיטיבי דאגו לכל מחסורי. האכילוני, השקוני והתייחסו אלי כאחד מבני המשפחה. חשתי בנח בחברתם, ואט-אט החלו זכרונות העבר להתערפל במוחי. מלאך השכחה עשה את מלאכתו כהוגן. לפעמים, לעיתים נדירות, כאשר הייתי משחק עם מקל הסבא של אביו של הגוי שגידלני, הייתי נזכר בסבתי שנעזרה גם היא במקל הליכה. מעבר לזאת, לא נותר בזכרוני כמעט מאומה".

השניים, קמו ממקומם והחלו לפסוע באיטיות לכיוון ירושלים המערבית. **"יום אחד"** סיפר האיש, "בעודי משתובב עם חברי, הופיעה קבוצת נזירות בחצר הבית בו התגוררתי. בעל הבית יצא לקראתן והצביע לעברי. אשתו, אמו ואביו הצטרפו אל השיחה ולאחר שהתלחשו במרץ, תוך שהם מביטים לעברי, סימן לי בעל הבית שאגש אליו. "ראה" אמר לי. "הכנסנו אותך למשפחתנו כאשר היית זאטוט קטן שאינו יודע מימינו ומשמאלו. היום ילד גדול אתה, מוכשר ובוגר. אני בטוח שאתה רוצה להשתלב במשפחתנו, להפוך לאחד מאתנו. אתה אוכל מפינתו ושותה את מימינו ואנו נוהגים עמך כבן משפחה. מדוע תהא שונה ומוזר? טוב, ילדי, בימים, והפך לנוצרי הגון".

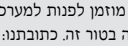
כעבור שעה קלה, אחר שהילד הולבש בבגדי חג, נפתחו הדלתות הבית לרווחה ותהלוכה חגיגית של נזירות ובני המשפחה שבביתם שהה, ליוותה את הילד הרך. ילד קטן, לבד, בלי אב ואם. ללא אחים, דודים, קרובים, חברים, כלום. לבד. בודד בעולמו של הקבר", הובל הילד בידי האנשים הקרובים לו ביותר בשנים האחרונות, שטיפחוהו, האכילוהו והשקוהו. וכי היתה לו אפשרות לסרב להם?

"לפתע, היה זה ליד האסם הגדול, נעמדתי על מקומי מאי שם נפתחו לפניי שערי עולם הנגינה, ושיר עתיק יומין שהיה חבוי בזכרוני, צף ועלה. בלחש החלתי לדמר לעצמי "שבת שלום ומבורך, שבת שלום ומבורך, ש...". שירתי התעצמה וגברה, ואני יהודי קטן מוקף נזירות וגויים, מזמר את המנגינה בהתלהבות. עולה, יורד, מתרפק וחוזר חלילה.

התהלוכה הנכבדה עצרה גם היא. אט-אט הצטרפו גם עוברי אורח לחזות במחזה המדהים. יהודי קטן, עומד באמצע הרחוב, משפשף את כפות ידיו זו בזו ומזמר לעצמו מנגינה מזוהר. "היום אנחנו לא לולכים!" הודעתי למלווי נחרצות והסבתי את פני לכוון הבית. לא ידעתי בדיק מה קורה, אבל הרגשתי שמה שרוצים לעשות לי, לא משתלב עם המנגינה ועם הזכרונות שקשורים בה".

השניים כבר חצו זה מכבר את גבולות העיר העתיקה, הלבנה האירה את פניו של היהודי באור יקרות והוא המשיך לספר: "לאחר ימים אחדים ניסה בעל הבית לשדל אותי שנית להמיר את דתי. ושוב, תהלוכה, מנגינה, וחוזרים הביתה. כאשר נוכחתי כי הוא עומד על דעתו - נמלטתי מביתם בחסות החשיכה.

לאחר תלאות ונדודים רבים, הנחתי את כף רגלי על יבשת אמריקה, שם זכיתי להקים בית נאמן ולראות דורות ישרים. הערב, ליל שבת קודש, ביקרתי בכותל המערבי לראשונה בחיי. היום נסגר המעגל. בארץ ישראל, בירושלים עיר הקודש, ליד הכותל המערבי, שרתי את הניגון המופלא הזה, בראש גאה ובקול רם, בחברת אחי בני עמי. יותר מזה לא הייתי יכול לבקש".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כ/ב אינו יכול לישן מקול הנכנסין

מי הקים בית יולדות במצרים?

סוגייתנו מבארת כי אדם רשאי למחות בשכנו לבל יפתח בביתו קליניקה לרפואה או להקת דם, משום שהדבר עלול להפריעו. ה"חתם סופר" בסוגייתנו, כותב, כי בדרך הדרוש ניתן לפרש על פי זה את הפסוק (שמות א/כא) "ויהי כי יראו המיילדות את האלוקים ויעש להם בתים". המיילדות ביקשו להתחמק מגזירת פרעה ולשם כך הן טענו כי שכניהן מתנגדים לעיסוקן, משום שקרובי היולדות הבאים להזעיק את המיילדות לעיתים תכופות, מטרידים אותם משלוחתם... או אז, "ועש להם בתים". פרעה התחכם ופתח להן קליניקה במקום אשר אינו מוקף בשכנים...

דף כב/א פוק תהי לה בקנקניה

מתי פייס רבא את רב דימי?

גמרתנו מספרת שכאשר הגיע רב דימי לעיר נהרדעא וגרוגרות באמתחתו, שלח הריש גלותא את רבא כדי לתהות על קנקנו אם תלמיד חכם הוא שיש להעניק לו זכות למכור את גרוגרותיו לפני שאר המוכרים שבשוק. רבא, מציידו, שלח למשימה זו את רב אדא בר אבא, והתגלגלו הדברים באופן שרב אדא בר אבא לא הכיר בגדלותו של רב דימי ולפיכך, לא הכריז בשוק שיש לרכוש ממנו את גרוגרותיו, ולבסוף נותר רב דימי עם סחורתו ונגרם לו נזק כלכלי.

בהקשר לכך מובא מעשה נורא בספר "שער הגלגולים" לרבי חיים ויטאל (דף נד/ב). כידוע, זכה מרן ה"בית יוסף" למגיד קבוע שנשלח אליו מן השמים ללמדו סתרי תורה. רבי חיים ויטאל, תלמידו של האריז"ל, זכה גם הוא שרב דימי התלווה אליו ללמדו רזי תורה.

פעם אחת, כותב רבי חיים ויטאל, התגלה אליו רבא בחלומו ודרש בשלומו, ולאחר מכן התגלה אליו בתפילתו ושוב דרש בשלומו. כאשר סיפר זאת לרבו האריז"ל, הגיב, כי רבא התכוון בזאת לפייס את רב דימי, המתלווה בקביעות לרבי חיים ויטאל, על הנזק שנגרם לו בגינו. שהרי אילו היה רבא הולך בעצמו לתהות על קנקנו של רב דימי, ודאי היה מגלה את גדלותו ושוב לא היה נגרם נזק לרב דימי.

דף כה/א יערוף כמטר לקחי

התורה, הגשם והחיטים

משה רבינו בדבריו לעם ישראל (דברים לב/ב) ממשיך את התורה הקדושה לגשם ולטל, כשכוונתו בדימוי זה לומר שכשם שהגשם מביא חיים לעולם כך גם התורה מחייה את העולם. וכן כפי שהגשם הכרחי בעולם ואי אפשר בלעדיו, כך בדיוק הם דברי התורה [ערש"י שם בחומש ובסוגייתנו ד"ה יערוף]. הגאון מוילנא זצ"ל מוסיף פרט מעניין בהקשר לכך: הגשם הנוסף ארצה הריחו מתנת שמיים ממעל לשדהו של האיכר. אולם, במתנה זו לא כלול כלל מה יגדל כתוצאה מכך. הגידולים שיגדלו לאחר מכן תלויים הם במעשיו של האיכר. אם זרע חיטים יצמחו לו חיטים. ברם, אם זרע קוצים, הרי זה מה שיגדל בשדהו. כך היא גם התורה. "צדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה". כשאין משתמשים בדברי התורה באופן הראוי, יוכלו להצמיח קוצים... וכשעושים זאת במטרה נכונה אזי תנובה בשלה ודשנה תניב השדה ("אורות הגר"א" ל"ח").

לעילוי נשמת

אבינו הר"ר **יעקב פסמנטירר** ז"ל
ב"ר יוסף הלוי ז"ל נלב"ע ז' בתמוז תשכ"ט

תנוצב"ה

הנוצב"ע"י בני המשפחה שיחיו - ת"א

לפיכך, כתב בעל התשב"ץ, כי למרות שיתכן שיש אנשים אשר ייהנו למשמע בדיחותיהם של הקצבים, אותו תלמיד חכם ודאי נאמן הוא לומר שהדבר מטרידו משלוותו ומפריע לו ללמוד עד כדי כך, שהדבר נחשב לנזק חמור שעל שכניו להמנע ממנו.

אדם בעל עצבים רגישים, רשאי לדרוש משכניו לבל יזיזו כיסאות? האם מעתה רשאי כל שכן בעל עצבים רגישים לכפות על שכניו דממה מוחלטת, בטענה שהזזת כסאות בדירתם מוציאה אותו מדעתו? ובכן, אי שם באחת הערים בארצנו הקדושה, התגורר לו אדם, שכל רעש, ולו הקטן ביותר, טרד את מנוחתו. רגישותו היתרה הפרה את שלווה חיי המשפחה שהתגוררה בדירה שמעליו, מאחר שהזזת כסא כל שהוא גררה בעקבותיה ביקור זועם של השכן. בלילות נגזרה דממה מוחלטת על בני המשפחה, שחששו מתגובותיו החריפות של שכנם, ולא נתקררה דעתו של השכן, עד אשר התייצב בפני בית הדין ותבע ממנו להבהיר לשכניו את גבולות המותר והאסור.

בית הדין הבהיר לשכן הזועם, שהגיע מצוייד בטענות רבות מתוך סוגייתנו, שעליו לדעת כי כל האמור בסוגייתנו לגבי נזקי רעש, עשן וכדומה, מתייחס לגבי אדם אשר משתמש בדירתו לצרכים, אשר אינם כלולים בשימושה הרגיל של דירת מגורים, כגון, פתיחת חנות בבית, או הקמת מפעל ייצור בדירת מגורים. אולם, רשאי אדם להשתמש בביתו בצורה סבירה ואין אחרים רשאים למנוע אותו מכך, משום שזהו ייעודה של דירת מגורים, לגור ולחיות בה ולא לעמוד בה כנציב מלח. בית הדין סיים את דבריו, כי מדרכי המוסר והנועם ישתדלו השכנים להמעיט זה מצערו של זה.

דף כב/ב הנהו תאלי דהוו אתו אומני

עישון סיגריות במקומות ציבוריים

בעשרות השנים האחרונות החלה דעת הקהל להתעורר ולשים לב לעובדה, שעישון סיגריות הינו אחד הגורמים העיקריים לתמותת בני אנוש. עקב כך בכל רחבי העולם הוצאו צווים שנועדו להזהיר, להתריע ולהרחיק את בני האדם ממפגע זה. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"ב סי' י"ח) נשאל על ידי לומדי בית מדרש מסויים, אם רשאים הם לדרוש מחבריהם המעשנים לבל יעשנו בבית המדרש, והשיב בצורה נחרצת, כי גם לולא היה ברור שהעישון מזיק לבריאות היו הם רשאים לעשות כן, שהרי מבואר בסוגייתנו, שמפגע אשר גורם צער רב לזולת, אין לקיימו, [גם ברשות הרבים ובמקומות ציבוריים - קונטרס חזה התנופה לתלמיד הרא"ש בסוף שו"ת חיים שאל להחיד"א, הובא בשו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו סי' ל"ט] ומאחר שברור לכל, שהעישון מזיק לבריאות, חובה על המעשנים במקומות ציבוריים להעתר לדרישת המבקשים מהם לחדול מעישון.

"חזקה" על עישון בבית מדרש: בסוגייתנו מבואר, כי יש סוגי נזקים, שרשאי אדם למנוע את רעהו מעשייתם. אולם, אם במשך תקופה מסויימת הוא לא מנע ממנו את עשייתם, הרי זו ראייה לכך שמחל לחבירו והסכים לנזק זה. כיצד אם כן נפסוק לגבי המקומות אשר בהם היה נהוג לעשן במשך שנים רבות? הרי, לכאורה, יכולים המעשנים לטעון, כי במקום זה יש להם "חזקה" לעשן ואין מי שיוכל למנועם מכך.

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שם), דן באופן מרתק בסוגיה זו וכתב, כי מאחר שמפגע עשן הסיגריות מורכב משני חלקים שונים. יש בני אדם, שללא כל קשר לנושא הבריאות, סובלים קשות מעשן הסיגריות ומאחר שמבואר בסוגייתנו, שנזקו של עשן הינו חמור, עד שגם לאחר מספר שנות הבלגה רשאי שכן הודיע לשכנו להפסיק את הפחת העשן בדירתו (שו"ת הרשב"א ח"ג סי' קס"ב), רשאים גם בני אדם אלה לדרוש את הפסקת העישון.

לכאורה, הכל ברור ויפה. אלא, שנחלקו הפוסקים, אם גם עשן שאינו יוצא באופן קבוע מדירת השכן, כי אם לעיתים, נחשב לנזק אשר אין הדעת סובלת אותו (שולחן ערוך והרמ"א חו"מ סי' קנ"ה סעי' ל"ז ושם בש"ך וברעק"א המובא בפ"ת שם). לדעת הרמ"א, אם העשן אינו תמידי אלא עולה לפרקים בלבד, אין השכנים יכולים למחות בו, ולכאורה, לדעת הרמ"א לא ניתן למחות במעשן, משום שעשנו אינו עולה מפיו ללא הרף.

אלא, שבספר חושן אהרן (על חו"מ שם) מבאר, כי כאשר העשן גורם לנזק ממשי, הוא נחשב לגורם מפריע מדרגה ראשונה גם אם הוא עולה לפרקים בלבד, וזכות השכנים למנוע את השכן בעל העשן מהמשך מעשיו. לפיכך, מאחר שבדורות האחרונים הוכח, כי עשן סיגריות מזיק לבריאות, אין ממש בטענת המעשן. בנוסף לכך, הוא מציין, כי גם אם אכן נחלקו הפוסקים אם עשן שאינו קבוע נחשב לנזק חמור, כבר כתב בעל נתיבות המשפט (שם ס"ק ז'), כי בנזק אשר נחלקו הפוסקים לגביו אם מותר לעשותו, אסור להזיק מחמת הספק, ועל הרוצה לעשן להביא ראייה לדעת הפוסקים שעשן שאינו קבוע אינו נחשב נזק חמור.

עישון ללא הפסקה: מלבד זאת, מציין הגר"י ולדנברג זצ"ל, כי אין לקבל את טענת המעשן, שמאחר שאינו מעשן ברציפות כל הזמן, אין זה נחשב כנזק קבוע. שכן, אומנם הוא עצמו אינו מעשן כל הזמן, אך אם יתירו לאנשים לעשן במקום ציבורי, יאה המקום אפוף בעשן כל המעשנים במשך היממה כולה, וממילא נחשב הדבר לנזק רצוף וקבוע...

